

2 - Rikosilmoituksen tekeminen ja rikoksen uhrin oikeudet rikostutkinnan tai oikeudenkäynnin aikana

Miten voin tehdä rikosilmoituksen?

Rikosilmoitus tehdään poliisille, syyttäjänvirastolle tai tuomioistuimelle. Rikosilmoituksen voi tehdä, jos on itse joutunut rikoksen uhriksi tai jos on saanut tietoonsa, että tietty henkilö on joutunut rikoksen uhriksi, kärsinyt vahinkoa tai tehnyt rikoksen. Yksittäiset viranomaiset (eli poliisi, syyttäjänvirasto ja tuomioistuimet) tekevät yhteistyötä keskenään ja siirtävät rikosilmoituksen tarvittaessa toimivaltaisen viranomaisen tutkittavaksi. Rikosilmoituksen voi tehdä joko kirjallisesti tai suullisesti, jolloin se merkitään pöytäkirjaan. Sähköisen rikosilmoituksen tekemiseen vaaditaan varmennettu sähköinen allekirjoitus. Rikosilmoitukseen on sisällyttävä erityisesti kuvaus tapahtuneesta, rikosilmoituksen tekijän yhteystiedot sekä jos rikosilmoituksen tekijä on rikoksen uhri, kuvaus kärsitystä vahingosta ja tieto siitä, vaatiiko uhri korvausta. Rikosilmoitusta ei voi tehdä nimettömästi, mutta rikosilmoituksen tekijän pyynnöstä poliisi tai syyttäjä voi salata hänen henkilötietonsa.

Miten saan tietoa asian etenemisestä?

Poliisin on ilmoitettava rikosilmoituksen tekijälle ja/tai rikoksen uhrille rikosilmoituksen perusteella tekemästään päätöksestä. Päätös annetaan määräyksen (*uznesenie*) muodossa, ja se lähetetään rikosilmoituksessa annettuun osoitteeseen. Rikosilmoituksen tekijä pidetään ajan tasalla käsittelyn eri vaiheista (*esim. rikossyytteiden nostaminen tiettyä henkilöä vastaan, syytteiden laajentaminen, asian siirtäminen toisen elimen käsiteltäväksi, rikossyytteistä luopuminen, ehdollinen rikossyytteistä luopuminen tai syytetoimien väliaikainen keskeyttäminen*).

Voinko saada oikeusapua (tutkinnan tai oikeudenkäynnin aikana)? Millä ehdoin?

Rikosilmoituksen tekeminen ei vaadi asianajajaa. Oikeusapua voi saada rikoksen uhreja auttavilta toimijoilta, minkä lisäksi oikeusapukeskus tarjoaa oikeusapua tietyt edellytykset täyttävillä hakijoilla. Rikoksen uhrille voidaan rikosoikeudellisen menettelyn myöhemmissä vaiheissa osoittaa valtion kustantama asianajaja.

Voinko saada korvausta kuluista, joita minulle aiheutuu rikostutkintaan tai oikeudenkäyntiin osallistumisesta? Millä ehdoin?

Jos rikoksen uhri kutsutaan todistajaksi esitutkinnan tai oikeudenkäynnin aikana, hänellä on oikeus saada korvausta jo aiheutuneista käteismenoista, etenkin matka- ja ateriakustannuksista sekä majoituskustannuksista, joista on olemassa asianmukaiset tositteet. Todistajalla on oikeus saada korvaus menetetyistä palkkatuloista tai muusta todistettavissa olevasta ansionmenetyksestä. Todistajanpalkkiota on haettava kolmen päivän kuluessa kuulemisesta, sillä tämän jälkeen korvausta ei enää voi saada. Laskelma kuluista on esitettävä viimeistään 15 päivän kuluttua korvaushakemuksen tekemisestä.

Jos rikoksen uhri on menettelyssä asianomistajan asemassa, valtio ei kata hänen omia kustannuksiaan. Omiksi kustannuksiksi määritellään muun muassa matkakustannukset, korvaus asianomistajan valtuutetun edustajan menetetyistä ajasta, postikulut ja muut itse maksetut kustannukset. Asianomistajalla on kuitenkin jo rikosoikeudellisen menettelyn aikana oikeus saada korvausta kuluista, joita hänen vaateidensa tehokas ajaminen vaatii, kuten valtuutetusta edustajasta aiheutuvista kustannuksista. Tuomitun on korvattava rikoksen uhrille nämä kulut.

Jos asian käsittely lopetetaan ennen kuin se menee tuomioistuimen käsiteltäväksi, voinko hakea tällaiseen päätökseen muutosta?

Asiaa ei välttämättä tarvitse käsitellä tuomioistuimessa. Se voidaan ratkaista epämuodollisemmalla, vaihtoehtoisella menettelyllä, joka ei pääty tekijän syyllisyyttä ja mahdollista rangaistusta koskevan päätöksen antamiseen. Tällaisia menettelyjä voivat olla esimerkiksi ehdollinen rikossyytteistä luopuminen, ehdollinen rikossyytteistä luopuminen vastaajan yhteistyöhaluisuuden perusteella, sovintoratkaisun tekeminen tai rangaistusmääräyksen antaminen. Rikoksen uhrin muutoksenhakumahdollisuudet riippuvat hänen asemastaan oikeudenkäynnissä ja tavasta, jolla rikosoikeudellinen menettely saatetaan päätökseen. Ehdolliseen rikossyytteistä luopumiseen tai ehdolliseen rikossyytteistä luopumiseen vastaajan yhteistyöhalukkuuden perusteella voi hakea muutosta riippumatta siitä, onko uhri menettelyssä asianomistajan asemassa vai ainoastaan rikosilmoituksen tekijä. Sovintoratkaisuun ei voi hakea muutosta, sillä se on tehty molempien osapuolten suostumuksella. Asianomistaja voi ilmoittaa vastustavansa rangaistusmääräyksen vahingonkorvausta koskevia kohtia. Tällaisessa tapauksessa rangaistusmääräyksen vahingonkorvausta koskevat kohdat hylätään ja rikoksen uhri ohjataan nostamaan siviilioikeudellinen vahingonkorvauskanne.

Voinko osallistua oikeudenkäyntiin?

Jos rikoksen uhri on menettelyssä asianomistajan asemassa, tuomioistuin ilmoittaa hänelle pääkäsittelyn ajankohdan. Jos asianosainen ei tule oikeuteen, hänen vahingonkorvausvaatimuksistaan päätetään oikeudenkäyntiasiakirjoihin sisältyvien aiempien hakemusten perusteella. Jos henkilö on ainoastaan tehnyt asiasta rikosilmoituksen, hän voi osallistua pääkäsittelyyn yleisön joukossa.

Mikä on virallinen asemani oikeudenkäynnissä? Olenko esimerkiksi uhri, todistaja, asianomistaja tai toissijaisen syyteoikeuden käyttäjä? Voinko valita roolini itse?

Uhri on henkilö, jolle on aiheutunut henkilövahinko, jonka aineelliselle tai aineettomalle omaisuudelle on aiheutunut vahinkoa tai jonka oikeuksia ja vapauksia rikos on loukannut tai uhannut. Uhreiksi katsotaan myös henkilöt, joiden perheenjäsen on kuollut rikoksen seurauksena. Jos henkilö kertoo joutuneensa rikoksen uhriksi, häntä pidetään uhrina ellei toisin todisteta, riippumatta siitä, onko tekijä tunnistettu, asetettu syytteeseen tai tuomittu. Rikoksen uhrien oikeuksista, suojelusta ja tuesta säädetään rikoksen uhreista annetussa laissa.

On kuitenkin otettava huomioon, että uhri voi rikosoikeudellisessa menettelyssä olla rikosilmoituksen tekijän, uhrin tai todistajan asemassa. Tällöin hänellä on kaikki kyseiseen rooliin liittyvät oikeudet, joista säädetään Slovakian rikosprosessilaissa.

Rikosoikeudellisessa menettelyssä uhri on henkilö, jolle on rikoksen seurauksena aiheutunut henkilövahinko tai taloudellista, henkistä tai muuta vahinkoa tai jonka muita laissa suojeltuja oikeuksia tai vapauksia rikos on loukannut tai uhannut.

Rikoksen uhri saa todistajan aseman, kun lainvalvontaviranomainen tai tuomioistuin pyytää (kutsuu) hänet antamaan todistajanlausunnon rikosoikeudellisen menettelyn kannalta merkityksellisistä tosiseikoista, joita hän on ollut omin aistein todistamassa. Todistaja voi myös antaa lainvalvontaviranomaiselle tai tuomioistuimelle lausunnon joko omasta aloitteestaan tai oikeudenkäynnin jonkun osapuolen pyynnöstä.

Slovakian rikosoikeus ei tunne toissijaisen syyteoikeuden käyttäjän käsitettä. Rikosasioissa syytteen nostaa aina yleinen syyttäjä.

Mitä oikeuksia ja velvollisuuksia eri rooleihin liittyy?

Rikoksen uhrilla on oikeus saada tietoa rikosilmoituksen tekemisestä, rikosoikeudellisen menettelyn etenemisestä sekä apua tarjoavista järjestöistä, joihin hän voi ottaa yhteyttä. Poliisi tai syyttäjä voi pyynnöstä auttaa uhria ottamaan yhteyttä rikoksen uhreja auttavaan toimijaan, jolta hän voi saada lisätukea. Uhrilla on oikeus saada asiantuntija-apua, oikeus tulla kuulluksi sekä oikeus tulla kohdelluksi kunnioittavasti ja hienotunteisesti. Väkivaltarikoksen uhrilla on lisäksi oikeus hakea korvausta.

Asianomistajalla on seuraavat oikeudet: oikeus antaa suostumus rikossyytteen nostamiseen (tietyissä tapauksissa), oikeus hakea korvausta, oikeus pyytää todisteiden vastaanottamista tai täydentämistä, oikeus esittää todisteita, oikeus nähdä oikeudenkäyntiasiakirjat ja tutustua niihin, oikeus osallistua pääkäsittelyyn ja julkiseen kuulemiseen, joka liittyy syyllisyyttä ja rangaistuksen hyväksymistä koskevaan valitukseen tai sopimukseen, oikeus kommentoida kerättyjä todisteita, oikeus pitää loppupuheenvuoro ja oikeus hakea muutosta.

Todistajalla on velvollisuus saapua oikeuteen, jos lainvalvontaviranomaiset ja tuomioistuimien kutsuvat hänet todistamaan. Hänellä on myös velvollisuus kertoa tietonsa rikoksesta ja rikoksentehtäjästä tai rikosoikeudenkäynnin kannalta merkityksellisistä olosuhteista. Jos todistaja jättää saapumatta oikeuteen ilman pätevää syytä, hänet voidaan noutaa oikeuden eteen.

Todistajalla on oikeus kieltäytyä todistamasta seuraavassa kolmessa tapauksessa:

- jos vastaaja on todistajan sukulainen, sisarus, adoptiovanhempi, adoptiolapsi, puoliso tai avopuoliso
- jos todistaminen voisi johtaa rikossyytteen nostamiseen todistajaa tai hänen läheistään vastaan
- jos todistaminen vaatii rippisalaisuuden rikkomista tai sellaisten luottamuksellisten tietojen paljastamista, jotka todistaja on saanut tietoonsa salassapitovelvollisena tai sielunhoidosta vastaavana henkilönä.

Todistajalla on oikeus oikeusapuun ja asianajajan läsnäoloon kuulustelussa sekä oikeus lukea pöytäkirja ja pyytää sen täydentämistä tai oikaisemista. Todistajalla on oikeus saada korvaus välttämättömistä kuluista (esim. matkakulut) ja menetetyistä ansioista ns. todistajanpalkkion muodossa. Todistajanpalkkiota on haettava kolmen päivän kuluessa kuulemisesta.

Voinko antaa oikeudenkäynnin aikana lausunnon tai esittää todisteita? Millä ehdoin?

Asianomistajalla on oikeus osallistua pääkäsittelyyn ja pyytää tuomioistuinta vastaanottamaan todisteita. Asianomistaja voi myös kommentoida jo vastaanotettuja todisteita. Uusia pyyntöjä todisteiden vastaanottamiseksi ei voi enää esittää sen jälkeen, kun tuomioistuin on julistanut todisteiden vastaanottamisen päättyneeksi.

Kuulemisen lopuksi (kuulemisia voi olla myös useita) rikoksen uhrilla on oikeus antaa loppulausunto. Loppulausunnon sisältöä ei ole tarkkaan määriteltä, joten uhri voi itse päättää, mitä haluaa sanoa. Loppulausunnossa saa käyttää muistiinpanoja. Jos rikoksen uhrilla on valtuutettu edustaja, tämä huolehtii loppulausunnon antamisesta.

Mitä tietoja minulle annetaan oikeudenkäynnin aikana?

Asianomistaja saa aina tiedon oikeuden päätöksistä (tuomio, määräys tai rangaistusmääräys). Jos rikoksen uhri on nimennyt valtuutetun edustajan, päätökset toimitetaan suoraan hänelle.

Voinko tutustua oikeudenkäyntiasiakirjoihin?

Rikoksen uhri voi halutessaan tutustua asiakirjoihin missä tahansa rikosoikeudellisen menettelyn vaiheessa. Asiakirjoihin tutustumiseen on pyydettävä lupa toimivaltaiselta lainvalvontaviranomaiselta. Pyyntö voi tehdä kirjallisesti tai suullisesti. Tällaisissa tapauksissa toimivaltaisen viranomaisen on käytännössä aina suostuttava asianomistajan pyyntöön ja asianosaiselle on ilmoitettava paikka, päivämäärä ja kellonaika, jolloin asiakirjoihin voi tutustua. Viranomaisten on ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin, jotta estetään luottamuksellisten tietojen ja liike- ja pankkialaisuuksien paljastuminen asiakirjoihin tutustumisen yhteydessä.

■ Päivitetty viimeksi: 27/03/2023

Tämän sivuston eri kieliversioita ylläpitävät asianomaiset jäsenvaltiot. Käännökset on tehty Euroopan komissiossa. Muutokset, joita jäsenvaltiot ovat saattaneet tehdä tekstin alkuperäisversioon, eivät välttämättä näy käännöksissä. Euroopan komissio ei ole vastuussa tässä asiakirjassa esitetyistä tai mainituista tiedoista. Ks. oikeudellinen huomautus, josta löytyvät tästä sivustosta vastaavan jäsenvaltion tekijänoikeussäännöt.